

ego

DEZE MAAND

B. Vuijsje: Nina Simone en de geharde kritici. Pag. 3

H. Lips: Om de mens! Pag. 4 en 5

P. J. Morée: The Queen. Pag. 6 en 7

Ontzuiling

Het congres van het Humanistisch Verbond dat op 16, 17 en 18 mei in Utrecht werd gehouden heeft nogal wat belangstelling gekregen in de pers. Daar was in de eerste plaats schuldig aan het afscheid, na drie-en-twintig jaar, van prof. dr. J. P. van Praag als voorzitter van het Verbond.

Hoe belangrijk deze gebeurtenis ook in andere kringen werd geacht getuige het feit dat de bisschop van Breda mgr. Ernst en prof. dr. H. Berkhof van de synode van de Hervormde kerk het de moeite waard hadden gevonden om daarvoor naar Utrecht te komen. Hun aanwezigheid bij dit afscheid getuigde bovendien van de veranderde houding van de kerken tegenover het Verbond. Wie zich nog de vijandige houding van een aantal kerk-functionarissen en van een aantal confessionele bladen uit de beginperiode van het Verbond herinnert, die beseft dat er, gelukkig, heel wat veranderd is.

Het is uiteraard niet nodig de vele woorden van waardering en dankbaarheid die tegenover Van Praag werden geuit hier te herhalen. Wel mogen we er aan herinneren dat prof. dr. Van Praag als voorzitter van het Humanistisch Verbond ook een belangrijk aandeel heeft gehad in de tot stand koming van de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten. Hij heeft mede het beleid van het Verbond bepaald dat tenslotte in 1964 tot het succes van de invoering van de humanistische verzorging in de strijdkrachten heeft geleid. Bij alle waardering voor Van Praag mag men echter niet vergeten dat er op het congres nog andere belangrijke punten aan de orde zijn geweest.

In de beleidsnota van het hoofdbestuur maar vooral in de voorstellen van de gemeenschappen Amersfoort en Enschede, die op het congres met algemene stemmen werden aangenomen, is het probleem van de ontzuiling ter tafel gebracht. Het is natuurlijk mooi dat het Humanistisch Verbond thans algemeen wordt erkend en dat het zijn plaats naast vele andere organisaties heeft gekregen maar er zijn velen die met dat verkregen establishment niet zo gelukkig zijn. Het is nooit de bedoeling geweest van de oprichters van het Verbond dat het Humanistisch Verbond een soort kerk voor niet-kerkelijken, een zuil naast de andere zuilen, zou worden. Niet ontkend kan echter worden dat door de aanwezigheid van het Verbond eerder een verdergaande verzuiling dan een ontzuiling heeft plaats gehad.

Het is onbillijk om daarvan de leiding van het Verbond de schuld te geven. Om tot ontzuiling te komen zijn nu eenmaal meer partijen nodig. En dat is precies het punt dat op het congres ter sprake is gekomen. Nu in kerkelijk Nederland, eindelijk, heel duidelijk ook de wens tot ontzuiling begint op te komen, is het zaak dat het Humanistisch Verbond in dit proces voorop loopt omdat immers de humanistische gedachte van tolerantie en openheid om ontzuiling vraagt.

Daarop hebben zich dan ook vooral de discussies op het congres gericht en het is hoopvol voor de toekomst dat de nieuwe voorzitter van het Verbond, mr. M. Rood, op een gegeven ogenblik tot de uitspraak kwam dat de ontzuiling in de komende jaren het eerste en belangrijkste punt zou zijn in het beleid van het hoofdbestuur. Als dat waar gemaakt wordt zijn er belangrijke ontwikkelingen te verwachten.

Het is wellicht nodig ons dan ook af te vragen wat we eigenlijk in de strijdkrachten met elkaar doen. Moeten we daar ieder op eigen houtje doorgaan of zou ook hier een zekere integratie van ideeën en werkzaamheden mogelijk zijn, uiteraard zonder eigen identiteit te verliezen en tot kleurloze neutraliteit te komen?

We zullen op dit belangrijke probleem in de komende tijd nog terugkomen.

RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

No. 6, juni 1969
8ste jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 - 2878

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek

Wim Jesse

Peter J. Morée

Bob van Opzeeland

Bert Vuijsje

Tom Weerheijm

Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Leonard Freed, zeer bekend geworden na zijn fotoboek over de VS, is op dit moment in Israël. Samen met zijn vrouw werkt hij aan een nieuwe serie. Voordat hij naar het Midden-Oosten vertrok, bracht Freed een bezoek aan ons eigen Zeeland, waar hij deze stemmige plaat schoot.

Nina Simone en de geharde critici

'Er wordt met evenveel lof over haar gesproken door de pers als door het publiek. Mensen van alle leeftijden worden geboid door haar indringende optreden. En zelfs de meest geharde critici worden getroffen door de ongewoon grote verscheidenheid van haar talent...'

Deze optimistische woorden stonden te lezen in het programma voor de concerten die de onveranderlijk als 'High Priestess of Soul' geafficheerde zangeres Nina Simone half maart in ons land gaf. Het publiciteitsapparaat van miss Simone moet de 'gehardheid' van de Nederlandse kritici wel enorm hebben onderschat, want zelden is een concert van een internationale vedette er in de Nederlandse dagbladen zo slecht vanaf gekomen.

Een korte bloemlezing: *Het Algemeen Handelsblad* sprak van een 'gênante vertoning,' noemde Nina's repertoire 'een mélange edelkitsch zonder enig muzikaal allooi,' en vond dat ze haar songs 'rammelend en onzuiver' vertolkte. *De Telegraaf* schreef dat miss Simone met Bob Dylan's *I shall be released* 'helemaal de mist in ging' en dat ze dit lied 'deformeerde tot wat rudimentaire noten en woorden, die niets meer van de oude en oorspronkelijke schoonheid bezaten.' Volgens *Het Parool* bleek Nina Simone 'in alle genres dezelfde gemanieerde, rijkelijk eentonige zangeres' en had haar optreden met 'Soul' maar bitter weinig te maken. *Het Algemeen Dagblad* had weliswaar waardering voor haar vakmanschap, maar vond haar pianospel 'loodzwaar' en het programma 'af en toe superkitscherig.' Alleen *Trouw* kwam met een juich-recensie (verdiende triomf, souverain gevoel voor timing en sfeer, gekend talent), terwijl *Het Vrije Volk* twijfelde: 'Pretentieuze allegaartje of fascinerende variatie?' Maar daar tegenover stond dan de *Volkskrant*, die misschien wel de hardste klap van allemaal uitdeelde: 'Haar interpretatie van soul-music heeft met die soul-music zelf even weinig gemeen als de regeringspolitiek van Zuid-Afrika met de stellingname van Stokely Carmichael.'

Daarmee zijn we dan meteen bij de kern van de zaak beland, want het is duidelijk dat de hele controverse rond Nina Simone aanzienlijk meer met politieke en sociale problemen te maken heeft dan met de vraag of ze leuk zingt en vlot piano speelt. Dat rumoer was begonnen in 1964, toen ze voor het eerst protestliederen als 'Mississippi Goddamn' in haar repertoire opnam.

Behoorlijke populariteit

In de vijf jaar daarvoor had miss Simone een behoorlijke populariteit opgebouwd met een curieus mengelmoeisje van pop-songs, verwaterde folklore, 'recital'-zang à la Marian Anderson en wat jazz- en blues-elementen. Jazz-liefhebbers en andere puristische luisteraars lie-

ten Nina vanwege dat 'oud en nieuw, van alles wat'-repertoire en haar show-business-presentatie gewoonlijk rustig links liggen, terwijl daarentegen het 'muziek-kent-geen-hokjes-publiek' met de Willem Duys-smaak haar hevig bewonderde.

Die verhoudingen begonnen echter te verschuiven, toen Nina Simone zich rond 1964 plotseling ontpopte als 'geëngageerd kunstenaar', die geen fondant-romantiek meer wilde laten horen, maar in haar muziek de onderdrukking van de Amerikaanse negers aan de kaak wenste te stellen. Haar aanzien in blanke progressieve kringen (inclusief het jazz-publiek) begon pijlsnel te stijgen en tegelijkertijd kelderde haar waarde op de amusementsmarkt. Ze werd zelfs getroffen door een curieus stukje censuur: haar plaat 'Mississippi Goddamn' mocht voor de Amerikaanse radio alleen worden gedraaid in een versie met wat mallotige piepgeluiden op de momenten dat ze oorspronkelijk 'goddamn' riep. (Die speciale disc-jockey-productie kwam door een misverstand ook op een Nederlandse EP terecht, wat hier in 1967 nog een door Vrij Nederlands columnist Tamar aangestookt schandaaltje veroorzaakte.)

Gedenkwaardige avond

Zomer 1967 gaf de nieuwe Nina Simone haar eerste concert in ons land, een gedenkwaardige avond in het Scheveningse Kurhaus die veel duidelijk maakte over haar mentaliteit. Tijdens haar vertolking van het Mississippi-lied

JAZZ

creëerde ze een bijna nachtmerrie-achtige situatie: een zaal vol goedwillende Nederlanders, die het gevoel hadden dat ze, door hard te klappen voor Nina's scheldpartij tegen Mississippi en Alabama, hun steentje bijdroegen aan de strijd van de Zwarte Amerikanen, terwijl op hetzelfde moment in het noorden van de VS — die week was het New Haven in Connecticut — wanhopige negers en eerbare blanken (die een jaar daarvoor waarschijnlijk nog met instemming naar liederen als Goddamn luisterden) elkaar naar het leven stonden. Nina deed het publiek ook nog het huiveringwekkende voorstel om het woord 'goddamn' in koor mee te zingen, maar dat was haar fans gelukkig te gortig.

Na dat Simone-concert waren de Nederlandse recensenten vrijwel unaniem in hun devote bewondering voor deze 'indrukwekkende kunstenaar' die 'de vrijheidsdrang van zwart Amerika' zo ontroerend had verklankt. Dezelfde lijn viel ook nog waar te nemen in de kritieken na haar optreden van vorig jaar.

NINA SIMONE

Sindsdien is Nina Simone echter niet stil blijven staan. Met *Ain't got no - I got life*, een vriendelijk liedje uit de musical *Hair* scoorde ze de grootste hit van haar carrière, en tijdens haar laatste concerten bleek ze hieruit vergaande conclusies te hebben getrokken. De strijdliederen in haar repertoire hadden plaats gemaakt voor onschuldige hits van popgroepen als Beatles, Byrds en Bee Gees, waarmee ze weer ongeveer op haar commerciële uitgangspunt terecht kwam. Vreemd genoeg begonnen de meeste Nederlandse critici pas op dat moment verontwaardigd en zelfs gekwetst te doen over miss Simones prenties en het twijfelachtige karakter van haar engagement, terwijl ze nu juist zonder veel kapsones als show-business-attractie gewoon een eerlijk stuk brood stond te verdienen.

Het fenomeen Nina Simone is tot nu toe echter met zulke voortdurende misverstanden omringd geweest, dat we waarschijnlijk tot de volgende (misschien wel weer hevig politieke) fase van haar carrière zullen moeten wachten, vóór het besef dat ze net zo geëngageerd is als pakweg Vera Lynn, algemeen is doorgedrongen.

BERT VUIJSJE

Om de mens!!

Het moet voor sommige leiders van de westerse samenleving soms zijn om razend van te worden. Nimmer was er een mate van algemene welvaart als in onze tijd, nimmer was er een sociale geborgenheid als nu, op verbazingwekkende wijze is de mogelijkheid, om deel te nemen aan cultuur en wetenschap voor iedereen gestegen, er is vrije tijd, er is vakantie, zelfs de mensen met betrekkelijk lage inkomens zwerven in de maanden juni, juli en augustus door de landen van Europa en nog wel verder, kortom alles waarvoor tientallen jaren verbitterd is gestreden is bereikt of bijna bereikt.

Men zou dus mogen verwachten dat een brede golf van tevredenheid over de mensen van de westerse landen zou zijn neergedaald, dat die mensen gelukkig en verzadigd zouden genieten van de vruchten van jarenlange arbeid en strijd.

Maar niets is minder waar dan dat! We leven in een tijd van ontevredenheid en onbehagen, er is voortdurend en fel verzet, met name de jongeren schreeuwen het van de daken dat ze geen genoegen wensen te nemen met de samenleving waarin ze opgroeien, maar het zijn werkelijk niet de jongeren alleen. Wat schort er dan toch aan onze mooie, gepolijste samenleving?

Welvaart en armoede

In de eerste plaats moet dan wel worden opgemerkt dat die algemene welvaart toch niet zo mooi is als men het wel wil doen voorkomen. Men zal goed moeten zien dat welvaart een betrekkelijk begrip is, er bestaan geen algemene onveranderlijke normen voor. Heeft een gezin met twee kinderen dat in Nederland moet leven van een bruto weekinkomen van f 150 tot f 200 nu werkelijk welvaart?

Natuurlijk wel als je dat gezin vergelijkt met een werkloos gezin van dezelfde samenstelling van voor de oorlog, dat moest leven van nog geen f 20 per week. Zelfs als je de prijsverschillen incalculeert dan heeft het huidige gezin het een stuk beter.

Maar wat heb je aan al die vergelijkingen? Het gevoel van welvaart ontstaat niet als je je eigen positie vergelijkt met die van mensen uit een ver verleden (en hoe ver is voor-de-oorlog alweer niet) of met mensen uit een ver land, met een andere geschiedenis en een andere cultuur. Welvaartsgevoel is het gevoel dat men een redelijk deel van welvaart krijgt uit de welvaartsbronnen van het economisch en sociaal verband waartoe men behoort.

En juist daar schort het aan in de westerse samenleving! Want zeker is er welvaart maar die welvaart is nog altijd verdeeld op een wijze die met redelijkheid en rechtvaardigheid niets te maken heeft. Het is mogelijk dat er zelfs op dit punt vooruitgang is in vergelijking met de voor-oorlogse toestanden maar zeker

lijkt het mij dat als je de huidige verschillen in inkomsten en de daaruit voortvloeiende mate van welvaart van de verschillende bevolkingsgroepen bekijkt er nog maar al te veel reden is om over rijkdom en armoede te spreken.

Het gaat trouwens niet alleen om inkomens, het gaat ook om het huis dat men bewoont, om de toegankelijkheid van de onderwijs-instellingen, om de deelname aan het culturele leven. Ik kom uit een arbeidersgezin uit Rotterdam, in mijn jeugd spraken we met verachting over 'rijke stinkers'. Niet dat we die mensen werkelijk kenden, het was slechts een manier om onze verontwaardiging uit te drukken over de onjuiste verdeling van welvaart die we aan den lijve ondervonden.

Ik vrees dat er in onze welvaarts-cultuur nog heel wat mensen zijn die met hetzelfde recht als wij in onze jeugd zouden kunnen spreken over 'rijke stinkers' en 'armoedzaaiers'. Dat onze maatschappij een maatschappij zou zijn van sociale harmonie is een verhaaltje voor het slapen gaan. Er is, ook in Nederland, nog voldoende reden voor sociale ontevredenheid en dus voor sociale onrust.

Kloof wordt afgrond

Kan men in een land als Nederland zeker nog spreken over een kloof tussen rijkdom en armoede, die kloof wordt zonder meer een afgrond als men het verschil tussen rijke en arme landen in de wereld beschouwt. Hier liggen problemen, zo geweldig groot, dat men zich er over zou moeten verbazen dat er niet meer verontwaardiging en onrust door ontstaat. Het zijn vooral de jongeren bij wie die verontwaardiging merkbaar is en die alleen reeds op deze grond geen genoegen kunnen en willen nemen met de huidige maatschappelijke ontwikkeling.

O, natuurlijk, we doen wel wat! Iedere keer als de nood in een ontwikkelingsland zo groot wordt dat een massale sterfte dreigt dan is het in Nederland en andere westerse landen weer collecteren geblazen en smijten we een aantal miljoenen met elkaar op tafel. De liefdadigheid kan, door middel van de moderne communicatiemiddelen, tot grote hoogte worden opgeblazen. Je hebt zelfs mensen die daar hun beroep van hebben gemaakt!

En ook op onze rijksbegroting prijkt jaarlijks een bedrag waarvoor we ons, als je de regering mag geloven, helemaal niet behoeven te schamen. Nou dat doen we dan ook niet! Hetgeen echter niet wegneemt dat door de economische verhoudingen in de wereld de afgrond tussen de rijke en arme landen van jaar op jaar toeneemt.

Als het zo doorgaat is van een enigszins redelijke welvaartsverdeling over de volkeren van de wereld tot in een heel verre toekomst geen sprake!

Wie over welvaart spreekt moet wel bedenken dat er zowel nationaal als internationaal een steeds groeiende welvaart is maar dat het er met de verdeling van die welvaart nog allerbelabberd bijstaat.

We zijn rijk, zeker, zeker, maar we laten zonder veel gewetensbezwaar het grootste deel van de mensheid in armoede voorttobben. Is het dan zo verwonderlijk, dat er, alweer met name bij de jongeren, een gevoel van onbehagen en een wil tot verzet ontstaat?

Een ander aspect van onze samenleving is dat ze in toenemende mate wordt gemilitariseerd. In de eerste plaats is dat natuurlijk te danken aan de afschuvelijke groei van de bewapeningstechniek. Er is over dit onderwerp reeds zoveel gepubliceerd dat we er hier niet nader op behoeven in te gaan. Resultaat is dat het atoomzwaard nu al jaren dreigend boven onze hoofden hangt.

Dat heeft niet alleen van tijd tot tijd directe psychische gevolgen, het is ook een voortdurend drukkende last die bij alle belangrijke beslissingen zijn invloed uitoefent. Omdat het militaire evenwicht (of wat daar voor doorgaat) bewaard moet blijven, moet ook het politieke evenwicht behouden blijven en moeten we nauwkeurig afwegen wat we op economisch en sociaal gebied doen of laten.

Het gevolg daarvan is weer dat militaire argumenten en motieven een abnormaal zware druk uitoefenen. Wie publicaties over de U.S.A. volgt weet dat in dat belangrijke land de militairen voor en achter de schermen een invloed uitoefenen die diepgaand inwerkt op de politiek die door de regeringsleiders wordt gevolgd. We behoeven ons waarschijnlijk op dit punt ook geen illusies te maken over Rusland, als de berichtgeving ons niet bedriegt is het daar waarschijnlijk van hetzelfde laken een pak. Om dan nog maar niet te spreken over de tientallen landen (Indonesië!) waar militairen rechtstreeks het bewind uitoefenen.

Naarmate de invloed van militairen in de wereld groeit neemt de kans op militair ingrijpen, op militaire acties, op oorlogen en wellicht zelfs op wereldoorlog toe. Een wereld die steeds sterker wordt gemilitariseerd is een gevaarlijke wereld, is een wereld van groeiende oorlogskansen. Het verzet dat vooral in de jongere generaties groeiende is tegen de huidige samenleving is mede gebaseerd op de overweging dat een samenleving waarin bewapening en militarisme zo'n grote rol spelen nimmer een menselijke en veilige samenleving kan zijn.

Discriminatie

Onze samenleving wordt nog steeds overwoerd door allerlei vormen van discriminatie. Het gaat werkelijk niet alleen om de discriminatie van negers hoewel dat misschien de ergste vorm is die we momenteel kennen.

Er is ook, en nog steeds, de discriminatie van joden. Het anti-semitisme is een giftig onkruid dat welhaast onuitroeibaar lijkt. Net als je in je onnozelheid denkt dat het nu toch wel opgeruimd is steekt het weer ergens zijn gemene kop boven de grond.

Maar met het noemen van deze twee ergste vormen van discriminatie zijn we er niet. Onze samenleving is eenvoudig verziekt van de discriminatie. Er is sociale discriminatie, handarbeiders en hoofdarbeiders gaan weinig of niet met elkaar om, stads- en landbevolking kijken wederzijds op elkaar neer, er is in het arbeidsproces een duidelijke discriminatie van de vrouw, in ons zo geheten christelijke vaderland worden de goddelozen nog altijd met de nek aangekeken en soms zelfs als een apart soort mensen behandeld; zelfs uiterlijke kenmerken als lange haren kunnen tot een plotselinge, incidentele vorm van discriminatie leiden.

Om dan nog maar niet te spreken over de discriminatie van vreemdelingen (alleen dat woord al!) zoals de buitenlandse gastarbeiders. Het is waar dat we een uitgekend (overigens toch niet zo succesrijk) democratisch parlementair kiesstelsel hebben maar laten we vooral niet de illusie koesteren dat de Nederlanders overvloeien van democratisch levensbesef. Als we elkaar het leven kunnen verzuren en verpesten laten we het maar zelden na. Ons land staat niet voor niets bekend om zijn vele conflicten op grond van bijbelteksten. De moderne tijd bewijst overigens dat we die bijbelteksten nauwelijks nodig hebben om tot conflicten te komen.

Ook in dit opzicht is onze samenleving er één van weinig ruimheid en frisheid, van bekrompenheid en frustratie, waar het voor jonge mensen die wereldwijd willen ademen en leven maar moeilijk wennen is.

Het lijkt alsof we in ons land (en voor de meeste andere democratische landen geldt hetzelfde) een perfecte democratische situatie hebben gecreëerd maar niets is minder waar dan dat.

Hoewel we eenmaal in de zoveel jaar onze stem mogen uitbrengen op de politieke partij van onze keuze en daardoor mede bepalen hoe ons land geregeerd zal worden hebben slechts weinig mensen het gevoel dat ze werkelijk medezeggenschap hebben op de gebieden die nu juist voor hen van belang zijn.

Wat hebben, om twee representatieve voorbeelden te noemen, arbeiders te vertellen over het beleid van de fabriek waarin ze iedere dag werken en waarvan het economisch wel en wee van hun gezin afhangt, en wat hebben studenten te vertellen over inhoud en vorm van hun studie en over de organisatie van de universiteit? Het gaat in beide voorbeelden om volwassen mensen die onmisbare functies vervullen in ons maatschappelijk leven. Het klimaat echter waarin zij deze

functies moeten vervullen is dat van een verouderd en hatelijk paternalisme.

Wie dat bekijkt met ogen van deze tijd kan zich eigenlijk alleen maar in verbazing afvragen hoe het mogelijk is dat het verzet tegen deze wantoestanden zo lang op zich heeft laten wachten. Hoe is het mogelijk dat men jonge, maar volwassen mensen een wetenschappelijke vorming en een universiteitsstructuur wil opleggen waarover zij zelf niet werkelijk mogen mee-beslissen. Want laat dat goed duidelijk zijn, het gaat bij inspraak niet alleen om het recht om mee te mogen praten maar om volwaardige medezeggenschap d.w.z. om het recht mee te beslissen omtrent de hoofdzaken en de onderdelen van het beleid. Wie denkt dat arbeiders en studenten met minder genoegen zullen nemen vergist zich in de mentaliteit van het verzet.

Om de mens

Wat zich in wezen aanmeldt is de werkelijke humanisering van de samenleving. Men neemt het eenvoudig niet langer dat in schema's, systemen, organisaties en instituten wordt gedacht. De levende mens wil aan de orde komen. Mensen in concrete situatie willen medebeslissen over die situatie. Dat wensen ze niet meer aan anderen over te laten.

De mensen in de westerse samenleving beginnen 'mondig' te worden en zijn het gewoon zat om éénmaal in de vier jaar naar de stembus te mogen gaan en verder als onmondige kinderen te worden behandeld. Zij willen nu, en direct, bij de beslissingen betrokken worden die voor hen belangrijk zijn. Verdedigers van de huidige situatie stellen vaak de vraag of men dan liever dictatuur wil dan de huidige democratie. Het is de bekende methode waarbij in zwart-wit tegenstellingen wordt gedacht. We zijn er in de geschiedenis haast mee doodgegooid. Mussert of Moskou, dood of slaaf, communisme of kapitalisme! Maar er zijn altijd meer mogelijkheden dan de zwart-wit-stellers willen toegeven.

In het concrete geval is er de mogelijkheid van de ombouw van de instituten-democratie naar een democratie waar mensen in concrete gevallen medezeggenschap verkrijgen, studenten in de universiteiten, arbeiders in de bedrijven, oudere scholieren in de scholen, gelovigen in de kerken enz. Dat is natuurlijk niet de enige eis die gesteld kan worden aan een politiek waarbij het om de mens en om mensen gaat. Ik heb in het bovenstaande slechts willen aantonen dat het schijn is dat onze samenleving welvarend en harmonieus zou zijn; ondanks de vermeerde kennis en de toegenomen rijkdom toont de samenleving vele mensenwaardige aspecten.

Daaruit ontspruit het onbehagen, daartegen richt zich het verzet!

En terecht!

H. LIPS

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen. Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets voelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vult het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis. (Voor de Marine geldt een aparte regeling.)

Ondergetekende

..... (naam, voorletters, rang)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegerd te

..... (landmacht/luchtmacht)

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Verbond in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

..... Handtekening:

THE QUEEN

'Ik heb een heleboel vriendinnen. Ik kan goed met vrouwen opschieten. Zij zien mij niet als een vriend, maar als een vriendin. Wij doen wat alle vrouwen samen doen. We kletsen en winkelen. In de film vertelt iemand een keer met een man op stap geweest te zijn die, toen hij er achter kwam dat de ander een drag was, zei: 'Ik hou van meisjes maar ik wil in de eerste plaats kunnen lachen en met jou kan ik dat. Dus wat doet het er verder toe.' Weten al jouw vrienden en kennissen dat je een jongen bent? Als ik een jongen ontmoet is dat één van de eerste dingen die ik hem vertel, dat zeg ik altijd meteen, tegen iedereen. Op het kantoor waar ik werk, weten ze ook dat ik een jongen ben.'

Uit een interview met een transvestiet, opgetekend door Lieneke van Schaerdenburg in het weekblad Vrij Nederland. Een transvestiet is volgens schrijver Havelock Ellis (zie zijn Psychologie van de Sexen) iemand, die de impuls heeft kleding, gewoonten en gevoelshouding van het andere geslacht aan te nemen. Havelock Ellis publiceerde al in 1913 (!) artikelen over transvestitisme, door hem later omgedoopt tot eonisme, afgeleid van de naam van een zekere Chevalier d'Eon de Beaumont, een Frans diplomaat uit het einde van de achttiende eeuw. De Beaumont was in dienst van Lodewijk de Vijftiende. Zijn laatste levensdagen sleet de Beaumont in Londen, waar hij door een ieder werd gehouden voor een... vrouw van adellijke afkomst. Pas bij de lijk-schouwing bleek dat het broze oude dametje in wezen een man was.

Grote bedrevenheid

Volgens Havelock Ellis is eonisme (of zo u wilt transvestitisme) na homosexualiteit de meest voorkomende seksuele afwijking. In het dagelijks leven, schrijft Havelock Ellis, zijn deze personen heel normaal en zeer mannelijk, zij zijn soms zeer sensitief en gereserveerd. Weinigen vermoeden hun geheime idealen. Wanneer zij in transvesti gaan, doen zij dat met volledig succes en grote bedrevenheid, daarbij minutieus en bijna instinctief allerlei kleine vrouwelijke trekjes nabootsend, die hun, naar zij voelen, heel natuurlijk afgaan.

De theorie van Havelock Ellis gaat op als men Frank Simons film (voor mij de eenvoudigste doch onthullendste film van de laatste jaren over sexualiteit) THE QUEEN aanschouwt.

The Queen, de koningin, gaat over transvestieten waaruit een schoonheidskoningin wordt gekozen. Geen mannen van het niveau van een Snip & Snap (door iedereen aanvaard als het grote lolbroeknummer, maar door niemand uit het publiek bestempeld als dom en

gek) geen theatraal gedoe als in DE MEIDEN van Jean Genet, en ook niet het lachen-gieren-brullen-effect dat de Amsterdamse transvestietennachtclub Madame Arthur voor ogen staat.

Transvestitisme wordt altijd stilzwijgend aanvaard. Er wordt alleen wat meesmuilend gelachen als een Nederlandse modeprins verkleed als vrouw door de Heilige Hermandad wordt opgepakt; er wordt hartelijk gelachen en het is dagenlang het gesprek van de dag als een intellectueel van meer dan middelbare leeftijd de politie twee dagen aan zijn bed weet te kluisteren, de heren in de waan latend een vrouw voor zich te hebben. Zulke gevallen halen de kranten. Het noodt soms tot een exclusief interview (zie Het Vrije Volk) met zo'n transvestiet, maar hoe feiten en cijfers werkelijk liggen, valt nauwelijks na te gaan. Zeker niet in ons eigen Nederland, waar de kleinburgerlijkheid nog van ieder gezicht afstraalt. Maar goed dat er Amerikanen bestaan. Men kan veel op ze tegen hebben, hun militarisme bij voorbeeld, niet dat ze iets verzwijgen of negeren. Vaak krijgt het extravagante uit het eigen volk meer de aandacht dan het verdient. Zo zijn Amerikanen.

Geen geloof

Bovenstaande gaat ook op voor de al daarnet vermelde documentaire van Frank Simon, The Queen. Geen geloof, geen sensatiezoekerij, geen Mondo Cane-achtige effecten. Met vier cameralieden en drie geluidstechnici verzamelde Frank Simon materiaal voor een vijftig uur urende transvestieshow. Gelukkig was hij zo verstandig de eenvoudige bioscoopbezoeker niet zo lang aan de niet altijd vlekkeloze stoel te binden, hij monterde een film met de speeltijd van een uur, die echter toch nog een goed beeld geeft van het leven van een transvestiet. Simon toont ons het begin en het einde van de schoonheidsverkiezing van 'drags' (het Amerikaanse synoniem voor transvestieten) die in New York wordt gehouden.

De 'Miss All-America of 1967 Pageant' is een serieuze aangelegenheid. Alle deelnemers worden in één hotel ondergebracht; daarbij doet zich de moeilijkheid voor dat niet elke hotelier er happig op is deze mensen te huisvesten. De organisator van de Miss-verkiezing, Jack Doroshow: 'Ik gebruik chaperones om de mannen tegen onze opdringerige meisjes te beschermen.' Dit naar aanleiding van het feit dat een transvestiet graag wil showen, hij/zij wil het publiek zijn/haar aantrekkelijkheden tonen.

Op de hotelkamers wordt gepraat — liever gezegd geroddeld, er worden schoonheidsgeheimjes uitgewisseld —

'met deze crème zie je zelfs de sterkste baardgroei niet meer' — er wordt gepraat over familie en echtgenoten, waarvan er in Vietnam vechten, of op een basis in Japan gelegerd zijn.

Hormooninjecties

Sommige van de deelnemers hebben er het geld en de moed voor over om regelmatig hormooninjecties te nemen. Daarmee hebben ze een boezem gekweekt, die mits door een behoorlijke beha gesteund een tamelijk overtuigend décolleté oplevert, maar zonder deze 'uplift' een merkwaardige vorm heeft en dan ook de bijnaam krijgt van 'bananentietjes' (uiteraard is deze naam bedacht en gelanceerd door de rivalen, door diegenen die niet zo door de natuur zijn begiftigd met dat soort 'dingen'). Verder dan hormooninjecties voor hun borsten gaat men niet. Slechts weinigen durven de grote stap te wagen om verder echt als vrouw door het leven te gaan. Een operatieve ingreep wat het geslacht betreft, is de meesten te bar.

Over deze sex-transformatie werd in ons land in 1966 een ministerieel rapport uitgebracht, waarin stond dat een dergelijke ingreep beslist ontraden moest worden, daar 'de persoonlijkheid dergenen, die het willen zo is, dat de ingreep hen niet verlost van spanningen. Om deze reden wordt de operatie niet in ons land uitgevoerd.'

Vrouwelijk drama

Terug naar de film. Een wel erg vrouwelijk drama dreigt als de pruik van Miss Philadelphia enkele uren voor de verkiezing nog niet is aangekomen. Miss Philadelphia laat zich niet verleiden om uit bed te komen, waar hij/zij zich heeft verscholen, hij weigert eten, hij wil het liefst 'dood'. Als er voor hem wordt gebeld over zijn pruik, wordt ook regelmatig de zin gehanteerd: 'Dit is een zaak van leven of dood, kapper. Breng alstublieft die pruik.' Etc., etc.

De verkiezing zelf is het onbetwiste hoogtepunt van deze documentaire. Organisator Jack Doroshow, nu vermomd als Smetteloze Sabrina, is ceremoniemeester van de show. De competitie heeft twee onderdelen. Eénmaal moeten alle deelnemers in badpak verschijnen ('Da's het zwaarste, helemaal teruggebracht tot je naakte waarheden') en het optreden in avondjurk. De badpakken-show toont werkelijk alle gebreken. Slechts weinigen weten hun mannelijkheid ook dan te camoufleren. De avondjurkeshow gaat hen beter af. Dan blijkt ook dat vele deelnemers het pompeuze, het overdadige aanhangen. Zwaar opgemaakte en zorgvuldig gekapte femmes fatales zijn het dan. Het eenvoudige meisjes-type wordt zwaar geschuwd. De jury (onder wie Andy Warhol, de fil-

est na rijp beraad vijf meisjes finalisten. Tot Koningin, tot een, wordt dan gekozen Miss Prijs: vijfhonderd dollar en een roontje bezet met Rijnstenen.

Jeus gedoe

itverkiezing leidt tot een tumultueus. Een van de andere finalisten Crystal, neemt het niet en bet jury en organisator ervan dat orgestoken kaart is. Hysterisch vend gaat ze af, iedereen veratend achter latend, totdat het l van de Town Hall, waar het heeft plaatsgevonden, doodgerd komt meedelen dat alle nu direct het gebouw moeten Als slotbeeld ziet men de winmen wil winnares, New York s jongeman verlaten. Met het bezet met Rijnstenen.

Amsterdamse hoogleraar in de ie, prof. P. C. Kuiper, schreef Pers enkele opmerkingen over een. Hij vindt de fantasievolht van vele jongere mannen, de t haar wat langer te dragen dan illimeterde recruut, hun opener ioneler instelling een teken van ang zijnde emancipatie.

chrijft deze hoogleraar, waarom n zich altijd de wet laten voor door de mentaliteit van leger rne. Prof. Kuiper sluit hiemee de stelling van de Amerikaanse r Virginia Bruce, die vindt dat vestiet het imago wil ontyluchde harde, kloeke, gedecideerde j wil ook voelen, teder mogen zich passief opstellen 'net als een zegt zij.

bele film

t al is The Queen een volkomen e film. Tenminste in de hoofd ons land dan, waar men veelal vooruit' is dan in het overige zijn lachwekkende momenten, ok ogenblikken waar de tragiek transvestitisme duidelijk voelbaar is. Verder is het optreden s Harlow een openbaring. Hoe hoe ze eindelijk wordt erkend v bij haar uitverkiezing tot Miss rica 1967 Pageant, dat alles is camera genadeloos geregistreerd eergegeven dat de toeschouwers el krijgen: hier staat een heuse

ot nog een citaat van Miss Har chard Finochio, 27 jaar): 'Het oel ik me aangetrokken tot uierosexuele mannen). Ik heb nog n meisje ontmoet dat me iets ben tenslotte niet lesbisch, godkt.'

PETER J. MOREE

Boven: De vijf finalisten voor de titel Miss All-America 1967. Tweede van links 'Queen' Miss Harlow.

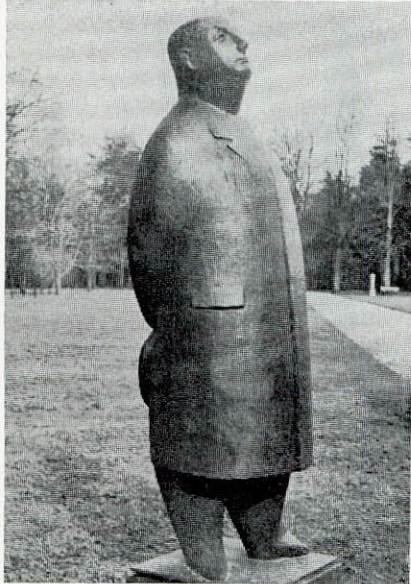
Boven: Miss Harlow (Richard Finochio)
Rechts: Miss Alfonso en Miss Crystal.

Onder: Organisator Jack Doroshow als Miss Sabrina

KUNST BEWAREN OP DE VELUWE

Oswald Wenckebachs 'Monsieur Jacques'

Vijf bollen van Fontana

KUNST

Een aardman hoort niet op een keukentafel te staan. Hij hoort in het gras onder de bomen. John Raedeckers aardman van beton staat onder bomen in het gras.

Drie staande figuren, een totempaalachtige beeldengroep van Henri Moore, roepen herinneringen wakker aan oeroude primitieve religies. De groep past niet op het voorplein van een lagere school, maar hoort thuis in een primitieve, woeste omgeving. De groep staat er, bij de wilddaan in het Nationale park de Hoge Veluwe, buiten het Kröller-Müller-museum.

De aardman staat met talloze andere sculpturen en plastieken in de museumtuin zelf.

Het Rijksmuseum Kröller-Müller bij Otterlo, Gelderland, is een deel van het natuurreservaat. In en om het museum wordt kunst bewaard; in het Nationale park zelf wordt natuur geconserveerd. Een combinatie die uitstekend voldoet.

De idee 'terug naar de natuur met de kunst' is van de stichtster van het museum, mevrouw Kröller-Müller. Beeldhouwkunst hoort niet thuis in een museum, vond zij en ze bracht deze stelregel in praktijk. Wat mevrouw Kröller-Müller wilde bereiken was niet alleen democratisering van de kunst - zij zocht ook naar een natuurlijke omgeving voor de beeldhouwkunst: een zo functioneel mogelijke vermenging van ongerepte na-

tuur met het beeldhouwwerk. Wilde zij het beeld meer inhoud geven? Wilde zij het tot leven wekken?

De moderne mens ontnam het beeld zijn ziel en zijn macht. Voor hem is het niet meer dan een levenloos ding. Alleen in woede, als de oerinstincten even doorbreken, valt de mens door de mand en erkent de ziel van het ding, het beeldhouwwerk of de afbeelding.

Wie kan geen begrip opbrengen voor de man die instinctief naar het stenen beeld trapt nadat hij er zich lelijk aan heeft gestoten? Wie gooit de eerste steen naar degene die de fotografische afbeeldingen van haar die hem heeft bedrogen woedend verscheurt? We herkennen de betekenis van deze emotionele handeling niet meer. We lachen (een tikkeltje huiverig toch nog) om het oude gebruik klei-poppetjes te doorpriemen om een vijand te vernietigen. Maar wat is het verschil met het verscheuren van foto's? Is het geen akelig klein verschil?

Het beeldhouwwerk als religieus symbool, als 'tussenpersoon' tussen de mens en zijn god, als machtsmiddel om mens en dier te beïnvloeden bestaat in onze beschaving niet meer. Zelfs in de moderne katholieke kerk hebben de heiligen-afbeeldingen nauwelijks meer een functie.

Het beeldhouwwerk - het monument even buiten beschouwing gelaten - is gedegradeerd tot een dood ding met een versierende functie. Iets waardoor al dan niet vrijblijvende gevoelens worden opgeroepen. Het beeld hoeft niet, het mag. Maar als het dan mag, moet het functioneel zijn, beantwoorden aan zijn enig

overgebleven taak: het moet als 'versiering' passen bij zijn omgeving.

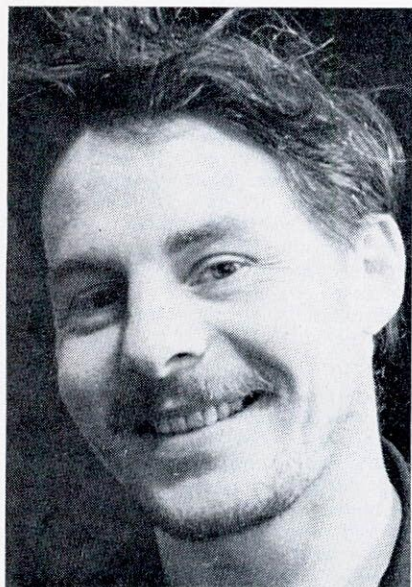
Een onding

Niet altijd lukt dat. Bij monumenten, die er zijn om een herinnering levend te houden of een persoon te eren, lukt dat meestal niet. Het nationale monument op de Dam is daarvan een sprekend voorbeeld. Als monument van de Tweede Wereldoorlog hoort het in het hart van Amsterdam. Maar als bouwkunstige creatie vloekt het met zijn omgeving en is het een onding. Doelstelling en eisen waaraan een beeldhouwwerk moet voldoen wringen.

Een monument is vaak naar plaats bepaald. Zo kan de Dokwerker van Mari Andriessen nergens anders staan dan in de Amsterdamse jodenbuurt. Hij stond daar goed. Stond, want de omgeving is veranderd. De jodenbuurt is uit het hart van de hoofdstad gesneden. De Dokwerker bij de inrit van een IJtunnel is een monstroom.

Het mannetje van Oswald Wenckebach. Monsieur Jacques, staat op een goedgemaaid gazon langs een kaarsrecht grintpad in de tuin van het Kröller-Müller-museum. Daar hoort het mannetje. Het hoort bij het nette kunstmatige laantje. Want zelf is het mannetje een gestyleerde karakteristiek van een zeer nette burgerman. Even verder, waar de zon door de bladeren heenschijnt staat 'hervatting van de idee no. 3' van Edgardo Mannucci. De Italiaan Mannucci was in zijn werk geobsedeerd door verweringsprocessen in de natuur. Zijn constructie, verderlicht, laat de zon het spel doen dat hij met de bladeren doet.

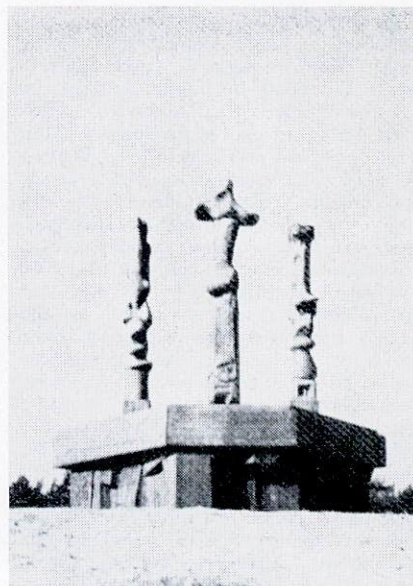
'Terug naar de natuur met de kunst'

Lucebert

Hervatting van de idee no. 3 van Mannucci

Henry Moore's Drie staande figuren

Lucio Fontana's Vijf bollen, verspreid over het ruwe oppervlak van een paar vierkante meter park lijken kruisingen tussen boleten en zwerfkeien. Op een open plek tussen de bomen verheft zich in het Kröller-Müllerpark de bewegende sculptuur van George Rickey, als een antenne van een buitenaards volk. Het kleinste zuchtje wind dat de bladeren nauwelijks beroert brengt deze evenwichtsconstructie tot leven.

Permanente plaats

Opzij van het museumgebouw bevindt zich het Rietveld-paviljoen met onder andere beelden van Barbara Hepworth. Dit paviljoen werd in 1965 aan het museum toegevoegd en kreeg dank zij het initiatief van een grote groep architecten een permanente plaats. Een staaltje samengaan van architectuur met beeldbouwkunst en omgeving. Eind datzelfde jaar werd ook het park uitgebreid. Het nette deel met paden en gazons werd aangevuld met een ruiger gebied, dat veel meer in overeenstemming is met het omringende natuurservaat. Dit beantwoordde ook meer aan de ideeën van mevrouw Kröller-Müller, die integratie wilde van park en museum. Niet alleen beelden zijn binnen en buiten het museum te zien. Het Kröller-Müller bezit een bijzonder uitgebreide collectie schilderkunst. De Van Gogh-verzameling valt het meest op. Maar ook de opart is goed vertegenwoordigd. De allermodernsten ontbreken. Als overzichtsmuseum slaat Kröller-Müller maar een pover figuur, hoewel van vrijwel alle stromingen - van de Middeleeuwen tot de twintigste eeuw - wel iets aanwezig is. Toch ontbreken te veel schakels en is de collectie te eenzijdig.

Anderzijds is dat natuurlijk de kracht van het museum. Naar het Nationale natuurpark en het Kröller-Müller ga je niet om een cultuur-historisch overzicht te krijgen, maar om te worden geconfronteerd met verrassend woeste, ongegrepte natuur en om de Van Gogh-collectie en de beelden-verzameling te zien. Eskimo-kunst, Chinese sculptures en werkstukken van Europese, Afrikaanse en Zuidamerikaanse kunstenaars - dat is er allemaal te vinden, voor een deel binnen het museum, voor een overgroot deel buiten in de tuin.

Natuurlijk is er kritiek te leveren, detailkritiek. De museum-tuin is te klein, te benauwd, nog te kunstmatig. Aan de achterzijde staan enkele huizen zo dicht bij de afrastering dat de wandelaar-kijker ruw wordt opgeschrikt uit zijn droom 'in de natuur te dwalen'. De drie staande figuren van Henri Moore verheffen zich in de ruige omgeving.

Vooralsnog blijft het een illusie - al is het dan ook een mooie - dat op een dag de omrastering van de museumtuin wordt afgebroken en ook de andere beelden een plaats krijgen in het reservaat, als extra elementen in de natuur. Pas dan zullen zij wellicht opnieuw tot leven komen. (Toegang Nationaal Park De Hoge Veluwe, inclusief Kröller-Müller museum p.p. f 1,25; voor een auto f 1,50 extra.)

Het jaar 1969 is het Rembrandtjaar. Wat betreft publieke belangstelling en publiciteit legt de oude Amsterdamse meester het evenwel af tegen een eigentijdse kunstenaar uit Bergen: Lucebert.

In de eerste helft van dit jaar heeft er een uitbarsting van Lucebert-manifesta-

ties gewoed. In Amsterdam, Rotterdam en Bazel (bij Espace, De Vries en Kunsthalle (Basel) werd nieuw werk van de 'keizer der dichters' tentoongesteld. Nog niet zo lang geleden (tot 1 juni) toonde het Stedelijk Museum van Amsterdam een overzicht van Luceberts werk. Tegelijkertijd publiceerde hij het boek 'Drie lagen diep' met gedichten en tekeningen.

In het Stedelijk was vooral het latere werk van Lucebert verrassend. Hij zet zich hierin af tegen de moderne samenleving en doet dat verbijsterend geladen.

Eigen 'binnenwereld'

De wereld van Lucebert is niet de onze. Hij schept een eigen 'binnenwereld', een wereld binnen de lijst van zijn schilderij, waarin de toeschouwer moet binnendringen om de eigentijdse maatschappij in een spiegel terug te zien.

De kilheid van de gevestigde machten: 'de vennoten', 'bijzondere directeuren', worden aan de kaak gesteld.

De actualiteit is Luceberts uitgangspunt. Intens, spontaan en met een romantisch aandoende hang naar oeremoties en primitiviteit reageert hij hierop. In zijn werk zijn nog steeds duidelijke sporen van de Cobra-periode te ontdekken.

Verwonderlijk is evenwel dat de Cobra-tekeners bij Lucebert nog niets aan kracht hebben ingeboet. Lucebert, de man met een onbegrensde produktiviteit, is een eenling.

Zijn werk roept bij velen weerstanden op. Dat is begrijpelijk, het bezit in hoge mate persoonlijkheid. Het vertolkt de kreet van een individu. En niet iedereen vindt het plezierig naar deze kreet te luisteren. BOB VAN OPZEELAND

De vallei van Obermann

In - De vallei van Obermann -, het nieuwste boek van Ankie Peypers, is het meisje Maureen serveuse in een café en de (mannelijke) hij-figuur employé bij een reisbureau. Beiden ondergeschikt, maar ieder op een *eigen* manier. Maureen doet haar werk, veel arbeidsvreugde is er niet bij. Is evenwel ook niet noodzakelijk. Zolang Maureen maar elke avond naar haar huurkamer kan gaan, weg van haar ouders, maar met de voortdurende mogelijkheid om te denken aan het eens getrouwd zijn en het daarop volgende gelukkige leven, is alles haar prima. Wat andere mensen doen, wie zij in werkelijkheid wel of niet zijn, welke idealen zij koesteren, Maureen maakt er zich niet druk over, wordt er geen sekonde door 'gestoord'.

Met de hij-figuur lijkt het niet veel anders gesteld. Ook op hem is de kreet - arbeidsvreugde - nauwelijks van toepassing. Evenmin wil hij belangrijk zijn. Het vervelende (verschil) is evenwel dat hij van dit laatste een probleem maakt. Over zijn schooltijd (pag. 19/20): ... *'Ik bedoel, dat we leren leven in een decor van boeken, muziek, schilderijen. Dat begrijp je toch, dat we lezen en luisteren en kijken, dat er beelden staan op een plein. Dat hebben we op school leren zien, leren mooi-vinden en in dat decor leek het of ik een mens zou moeten zijn zoals zij. Maar mijn leven, dat is 's avonds aan de tafel van mijn hospita zitten en als ik later getrouwd ben aan de tafel in mijn huis, met mijn vrouw en mijn kinderen. Naar mijn werk gaan en weer thuiskomen. En als ik genoeg reizen geboekt heb voor Estoril en Las Palmas vergeet ik Stanley en Livingstone en Vespucci en Columbus wel. En nog tien jaar later zal ik alles doen, waar ik als jongen van zestien hard om gelachen zou hebben. Ik ben middelmatig, ik ben een gewone jongen, maar waarom hebben ze dan het stuk van de genialiteit boven mijn hoofd gehangen toen ik nog te jong was om er iets tegen te doen? Waarom werden er altijd voorbeelden gesteld die we nooit in der eeuwigheid konden navolgen? Ze hadden niet moeten zeggen zo en zo kun je worden, een Leonardo, een Willem Tell al naar je mogelijkheden die we niet kunnen beoordelen met wiskundeproefwerken en Franse woordjes. Zie maar wat je er van maakt en als je geen mogelijkheden hebt, vergeet het dan maar, dan verdwijn je vanzelf wel'.*

Bijna gelukkig

Op het moment dat de hij-figuur zijn wrok (dit lange citaat is slechts een klein gedeelte ervan) uitspreekt, heeft hij in feite niets te klagen. Hij ligt bij Maureen in bed, inhaleert haar huid, voelt zich bij haar thuis, veilig, is bijna gelukkig. En dat alles, he-man die hij niet is, nadat hij haar pas tweemaal naar haar kamer heeft gebracht. Niets lijkt nog te wensen over. Het zit er in dat hij bij Maureen kan

intrekken (twee mensen op één huurkamer maken een *woning*), en, stellig niet het onbelangrijkste, Maureen zal naar hem luisteren. Of dat dan niet voldoende is om zijn onvrede weg te nemen? Vraag.

Wanneer hij verzucht dat hij eigenlijk eens iets met zijn rancune zou moeten doen, merkt Maureen op dat hij misschien een vereniging zou kunnen oprichten. Hij kwalificeert haar opmerking als onnozel. Zo ook irriteert hem aanvankelijk, dat Maureen later op de dag een paar T.V.-mensen in het café de tip geeft dat zij iemand kent die iets te vertellen heeft. Waarom moet hij met zulke mensen, die meer een naam zijn dan zichzelf, praten over wat zijn leven

andere 'inhoud' aan dat verhaal weet te geven. Ik denk in dit verband aan de wijze en het *moment* waarop Ankie Peypers de hij-figuur konfronteert met de ouders van Maureen. Na lezing van - De vallei van Obermann -, zal men vermoedelijk geneigd zijn om te konstateren 'logisch'. Immers, zou de schrijfter reeds in het gedeelte waar de hij-figuur een echtpaar aanraadt een reis naar Sorrento te maken, aangeven dat dit (ook) zijn toekomstige schoonouders zijn, dan zou het effect van zijn latere confrontatie met dit echtpaar verloren zijn gegaan.

Inderdaad. En meer dan een techniekje, desnoods een handigheidje van de schrijfter, is het dan ook niet. Neen, stellig niet. Alleen wel zó geraffineerd bedacht, dat, vanaf het moment dat zij de ouders van Maureen konkreet invoert, dit een verandering teweeg brengt in de relatie lezer enerzijds en hij-figuur anderzijds. Afgezien verder van de problematiek hoe de vormstructuur van een verhaal de inhoud kan beïnvloeden (evenals andersom trouwens), zou ik dan ook ten aanzien van de hij-figuur willen spreken in de variatie van sympathiek naar onsympathiek, van onderdog naar geniepeling. Een verandering overigens die Ankie Peypers niet in de laatste plaats verwezenlijkt doordat haar hij-figuur tot en met het slot geloofwaardig blijft, met alle benauwdheid vandien. Is deze hij-figuur aanvankelijk nl. het prototype van de teleurgestelde mens, die met een zeker recht lijkt te mogen en kunnen kankeren, langzaam maar zeker onderscheidt hij zich nauwelijks nog van hen die een zekere statusmacht menen te hebben en te moeten gebruiken. De wijze waarop hij klanten reizen verkoopt, is met 'aansmeren' vrij zwak aangeduid. Zijn houding ten opzichte van zijn schoonouders wijkt hiervan niet veel af. Tot Geurts, één van de T.V.-medewerkers (pag. 114/115): (...) 'Misschien is dit een idee. Ik weet het niet. Maar misschien is het iets. Ik ken een paar mensen. Een echtpaar. Gewone mensen, zou je zeggen. Maar als je daar komt, als u dat zou kunnen meemaken, die mensen drinken zich te pletter. Een man en een vrouw, het is walgelijk. Echt. Dat zou iets kunnen zijn, denk ik (...)'. Gaaf geheel

BOEKBESPREKING

al jaren achtereen verziekt? Zij zullen hem niet eens begrijpen. Desondanks vertelt hij hen zijn geschiedenis. En wel op zo'n wijze, dat de anderen het zien 'zitten', waarna van het één het andere komt. Na een mislukte repetitie, een vergeefse poging alles eerst eens voor zichzelf op te schrijven en opnieuw een zeer matige repetitie, wordt de documentaire van de wrok en de verveling tenslotte gerealiseerd in het *bed* van Maureen: 's Morgens wakker wordend, Maureen niet in beeld, maar wel zeer voelbaar aanwezig, wikt en weegt hij niet langer, laat hij de rede de rede, is hij tenslotte, gelijk de eerste maal bij Maureen, authentiek. De opname zowel als de definitieve uitzending wordt een succes, hij besluit te trouwen met Maureen, en accepteert in principe (hij, de man die zo de pest had aan mensen die zo hoog nodi? naam moeten maken) het aanbod om mee te doen in een volksstuk uit de dertiger jaren. In hoeverre ook dit een T.V.-succes wordt, vermeldt Ankie Peypers niet. M.i. terecht, duidelijk als zij is in het neerzetten van een figuur die zó goed weet hoe het allemaal niet moet, dat hij uiteindelijk nauwelijks nog ziet, kan zien, dat hij handelt zoals hij juist niet wenst(e).

Traditionele vorm

- De Vallei van Obermann - is naar de vorm zeer traditioneel. Bijzonder verrassend is dit niet. Ankie Peypers heeft zich in het verleden, in haar poëzie noch haar proza, zelden aan opvallende experimenten gewaagd. Dat dit, levend in een periode waarin vrijwel iedere roman een wezenlijke vernieuwing schijnt te moeten inhouden, toch geen min-punt behoeft te zijn, bewijst zij met eerder genoemd boek. En wel door de techniek waarmee zij een verhaal weet te bouwen respectievelijk, schijnbaar toevallig, een volledig

Gaaf geheel

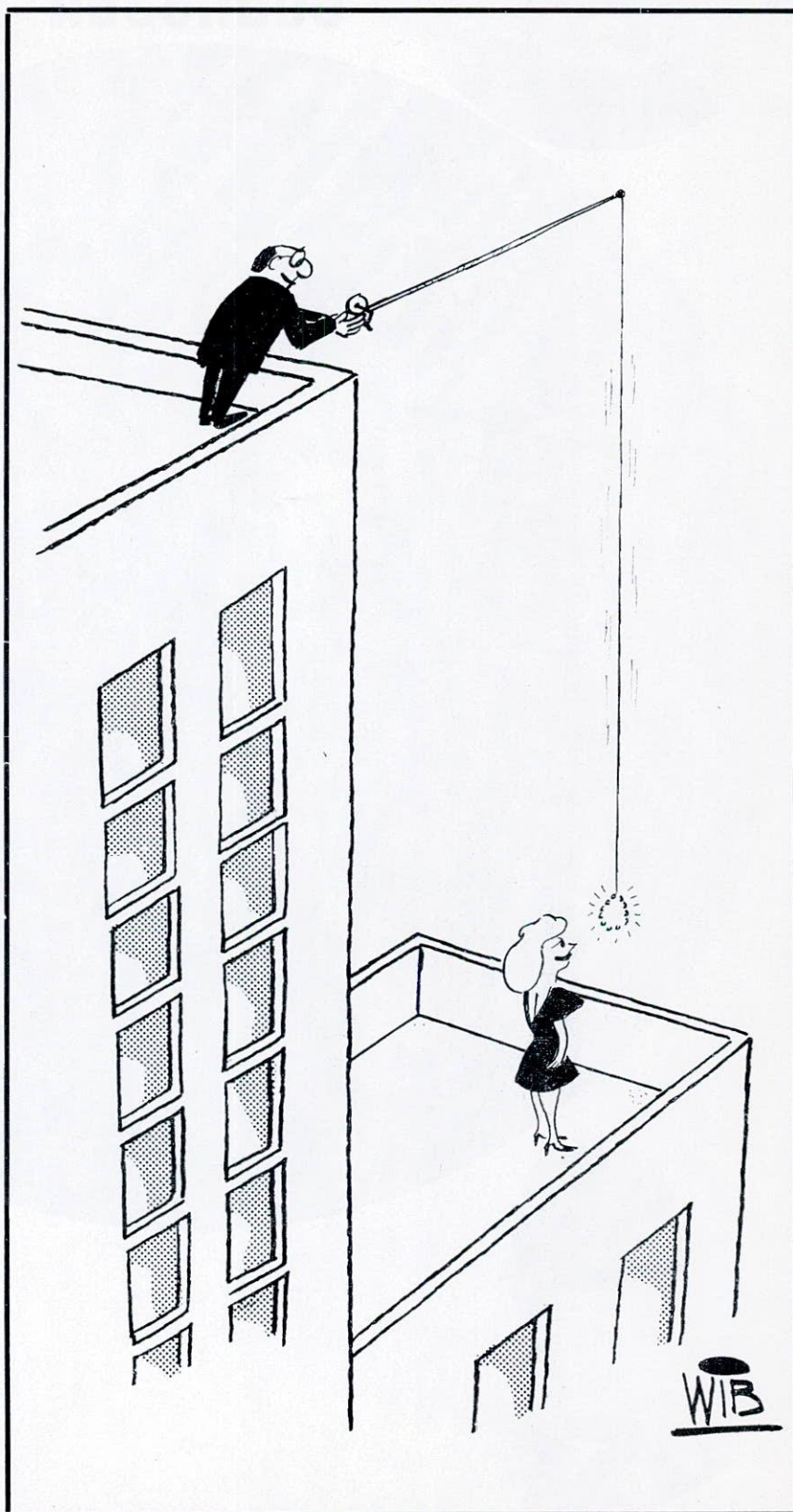
Teleurstelling en verveling, hoe gaaf ook weergegeven op de omslag van het boek: Een monotone huizenrij in spiegelbeeld met daartussen het bekende Hilversumse testbeeld, lijken mij niet de oorzaak van het uiteindelijk min of meer (benauwend) aandoend gedrag van de hij-figuur. Het weigeren zichzelf ook maar iets bewust te willen of durven maken, is bepalend. Niet in laatste instantie, zonder dat zij het weet, voor Maureen. Het meisje, dat in deze roman

van burgerlijkheid zichzelf blijft: Een simpele ziel. Geen pretenties. Wel idealen. Of zij daarmee uitkomt? Subjektief als de meest objectieve kritiek is, geen antwoord.

Slechts een gedeelte van pagina 103, waar Ankie Peypers in haar ongewoon gewone – Vallei van Obermann – ‘mee-loopt’ met Maureen die inkopen doet voor haar uitzet: (...) ‘Bondskanselier, D.D.R., Berlijn, Warschaupact, Nato. Het was bijna binnen haar bereik. Door de halve kranten in het rek. Het televisiejournaal dat ze vaag bekeek, beluisterde. Ze had het niet nodig. Ze zou het moeten aanleren. Stilzitten in een schouwburg. Leren luisteren. Onthouden. Pauze. Weer luisteren, na de pauze. Vreemde mensen om je heen. Mensen die meer weten dan jij. Namen in gouden letters met witgepleisterde guirlandes eromheen, Haydn, Beethoven, op driekwart van de hoogte aan de muren van een zaal. Een muziek die steeds doorging, een man helemaal alleen, in een zwart pak achter een vleugelpiano waarin je van alles zou kunnen wegbergen en die ook aan een begrafenis deed denken, een kist die openstaat. Een magere donkere pianist, een man in de verte die La vallée d’obermann speelde, een lang stuk. Van Liszt, dat zou ze dan weten, het zou tussen andere stukken in het programma staan, op glanzend papier dat maar een avond dienst zou doen en dat er bezig uitzag, werken van componisten, in een vastbesloten volgorde. Na dit stuk zou er nog een stuk komen. Maar dit stuk ging door, steeds verder, de pianist speelde (...)’

DICK ZAAL

– De vallei van Obermann – van Ankie Peypers, verscheen bij de uitgeverij Contact te Amsterdam. Prijs: f 8,90.

Achter de coulissen

